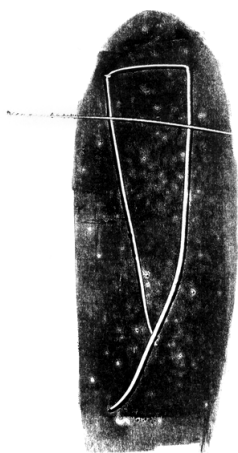

POLLMANN FERENC

ROMÁNIA AZ OSZTRÁK–MAGYAR VEZÉRKAR STRATÉGIAI TERVEZÉSÉBEN

...az osztrák–magyar
hadvezetés számára
pedig többé már nem
nyílt lehetőség arra,
hogy Erdély krónikus
védtelenségét tartósan
elhárítsa.

Habár aligha mondhatjuk, hogy a késő római szakíró, Vegetius manapság népszerűnek számít a hadtudományi szerzők között, egyik szentenciája – pontosabban annak frappírozott változata – mégis az egyik legtöbbet idézett bölcsesség, ha politikusok szónoklataiban a háború és béke kérdése kerül említésre. A „si vis pacem, para bellum” jelentésének értelmezési tartományába persze sok minden belefér a puszta önvédelemtől egészen az elrettenési stratégiáig. Ám ha mindehhez hozzátesszük a szentencia ki nem mondott másik felét is – miszerint hogy nemcsak az teszi helyesen, hogy háborúra készül, aki békét akar, de evidens módon az is, aki háborút akar –, úgy tűnhet, mindenkinek fegyverkeznie kell: hiszen a háború és a béke diszjunktív fogalmak, valaki vagy háborút akar, vagy békét. Tertium non datur.¹

Mármost a háborúra való felkészülésnek nyilván sokféle formája létezik. Közülük a legbékésebb mindenestre alighanem az a fajta felkészülés, ami a vezérek megfelelő osztályain folyik, és amelynek keretében a katonai szakemberek kész forgatókönyvek kidolgozásán fáradoznak minden olyan háborús szituációra, amelyben államuk érintve lehet. A Nagy Háborút megelőző évtizedekben a háborúk persze alapvetően szárazföldi háborúk voltak, amelyeket leginkább egymással földrajzilag szomszédos államok vívtak. Ennélfogva a vezérkari stratégiák is a szomszédokkal vívandó háborúkra készültek, és ezen a téren valójában nem jät-

szott szerepet, milyen volt saját országuk aktuális viszonya a szomszédokkal. (Ez érthető, hiszen a baráti viszony bármikor fordulhatott ellenségessé: tudvaleg nem Adolf Hitler volt a világtörténelemben az első, aki papírrongynak minősített egy aláírt nemzetközi szerződést.) Mint ismeretes, az osztrák–magyar vezérkar 1907-ben még a Monarchia legfontosabb szövetségese, Németország elleni háború lehetőségét is vizsgálat tárgyává tette.²

Az egykori dualista birodalom stratégiáinak kalkulációiban természetesen a délkeleti szomszéd, Románia is szerepelt, és pedig gyakorlatilag attól az időszaktól kezdve, amikor az szuverén államként megjelent a nemzetközi politika színpadán, azaz a Berlini Kongresszus óta. Az újdonsült fejedelemség (majd hamarosan királyság) és az Osztrák–Magyar Monarchia katonai viszonya a 19. század nyolcvanas éveitől 1916-ig sajátos ívet mutatott: Románia potenciális ellenségből hamarosan szövetséges, majd megbízhatatlan szövetséges, végül nyílt ellenség lett. Ennek az ívnek az egyes fázisai azonban nem teljesen voltak szinkronban azzal a mindenkori pozícióval, amelyet Románia az osztrák–magyar vezérkar stratégiai tervezésében elfoglalt. Mindennek egyik lehetséges oka abban a meghatározó szerepben keresendő, amelyet a Vezérkar mindenkori főnöke – az intézményen belül érvényesülő szigorú hierarchia miatt – a háborús felkészülés menetére gyakorolt. Példának okáért Conrad von Hötzendorf jól ismert italo-fóbiája alapvetően járult hozzá ahhoz, hogy Olaszország ellen a Monarchia vezérkarában jóval korábban készültek háborús tervek, mint a hasonlóképpen megbízhatatlan szövetségesnek bizonyult Románia ellen.

A Románia és a Monarchia katonai viszonyának fentebb megjelölt időszakában (az 1880-as évek elejétől 1916-ig) az osztrák–magyar vezérkar élén gyakorlatilag két személy állt: 1881 és 1906 között Friedrich Beck-Rzikowsky³ altábornagy, később tábornagyszernagy, majd 1906 és 1917 tavasza között Franz Conrad von Hötzendorf,⁴ aki szintén altábornagyi rangban volt, mikor magas beosztását átvette, katonai karrierjét pedig tábornagyként fejezte be. (A pontosság kedvéért hozzátehetjük, hogy Conrad egy évre: 1911 novembere és 1912 decembere között kénytelen volt átengedni hivatalát Blasius Schemuának.)

Románia katonai megítélése a Beck-érában

■ Beck hivatalba lépése kezdetétől felismerte, milyen veszélyt jelenthet a Monarchiára nézve délkeleti szomszédja. Természetesen tisztában volt azzal, hogy a két állam közötti méretkülönbség miatt Románia sohasem fogja megkockáztatni, hogy egy kizárólag kettejük között folyó háborút kiprovokáljon. Ugyanakkor az is világos volt számára, hogy a románok egy osztrák–magyar–orosz konfliktusba bekapcsolódva már komoly nehézségeket okozhatnak, különösen ha a dualista birodalomnak egyidejűleg esetleg még más balkáni államokkal vagy akár Olaszországgal is háborúznia kell. A hatalmas cári hadsereggel szemben ugyanis az osztrák–magyar erők zömét mindenképpen be kell vetni, miáltal a többi frontra – így adott esetben Erdély védelmére egyszerűen nem marad elegendő katona. Ha még hozzávesszük a viszonylag gyér erdélyi közlekedési hálózatot is, úgy nyilvánvalóvá válik, hogy mozgósítás esetén a románok jóval korábban elérhetik megindulási zónáikat, mint a Monarchia csapatai a határ térségét. Az viszont, hogy jelentősebb erőt állandóan Erdély védelmére tarthassunk fegyverben, számításba sem jött, sőt orosz háború esetén az erdélyi (XII.) hadtestre is Galíciában volt szükség. A fentiekből Beck számára világosan következett, hogy

amennyiben hatékony határ menti védművek nem épülnek, úgy az erdélyi román határt nem lehet megvédeni. Helyette olyan belső védelmi vonalat kell kiépíteni pl. a Maros mentén, ahol a hátszorból érkező mozgósított csapatokat fogadni lehet, és azután kellő időben indított ellentámadással lehet látni a benyomult ellenséges erők kiveréséhez.

Nem mondható persze, hogy Beck nem tett kísérletet a határ biztonságát garantáló erődrendszer kiépítésére. Nem sokkal kinevezését követően, 1883 augusztusában nagy feltűnést keltő szemleutat tett az erdélyi határ mentén,⁵ és a tapasztalatait összegző jelentésben nem kevesebb, mint 13 betörési pontot talált Románia felől, melyeken keresztül ellenséges erők könnyedén benyomulhattak a birodalom területére. Ezért azt javasolta a hadügyminiszternek, hogy épüljenek erődök, amelyek elzárják az ellenség útját, és akár többhetes ostromot is kibírnak, ha a helyzet úgy kívánja. Mondani sem kell, hogy a hadügyminiszter csípőből elutasította a javaslatot, és talán maga Beck sem gondolta komolyan, hogy ilyen csillagászati összegekbe kerülő védműrendszer kiépítésére a hagyományosan fukar minisztérium képes lesz pénzt szerezni.⁶

Beck szerencséjére a nyitott román határ gondja azután hosszú időre – legalábbis látszólag – megoldódott. Valószínűleg nem kis részben az ő említett demonstratív szemleútjának hatására Románia 1883. október 30-án szövetségi szerződést kötött az Osztrák–Magyar Monarchiával, majd még ugyanaznap Németországgal, végül 5 évvel később Olaszországgal is, miáltal formálisan az 1882-ben létesült Hármasszövetség egyfajta kültagja lett.⁷ Így nem csupán annak veszélye hárult el, hogy a dualista birodalomnak Románia felől támadástól kelljen tartania, hanem ráadásul Oroszország ellen felhasználható haderővel is számolhatott. Igaz, akkoriban a román hadsereg mindössze öt hadosztállyal rendelkezett, ám Beck tisztában volt vele, hogy az előző évben kezdett haderőreform hamarosan jelentősen meg fogja növelni annak méretét.

Mivel a következő három évtized során sem Románia geopolitikai pozíciójában, sem a Monarchia haderejének méreteiben jelentős változás nem történt, egy esetleges román háború során követendő kezdeti stratégia alapjai lényegében változatlanok maradtak.

Románia katonai megítélése a Conrad-érában

■ 1906-ban Beck tábornagyot Franz Conrad von Hötzendorf altábornagy váltotta fel. Az új vezérkari főnök hivatalba lépése alapvetően nem módosította Románia megítélését. Conrad kifejezetten fontos szövetségesnek tekintette a délkeleti szomszédot, amely az akkoriban rendelkezésre álló nyolc hadosztályával sikerrel kötheti le az orosz 5. hadsereget Bessarábiában, biztosítva így egyúttal a Monarchia Galíciában harcoló csapatainak jobbszárnyát. Ez a Romániának szánt szerep a későbbiek folyamán sem változott, illetve legfeljebb annyiban, hogy Conrad a nyolc román hadosztálytól a szemben álló orosz erők (várhatóan 5 és fél hadosztály) megverését várta el, azt követően pedig az északi szomszéd 4. hadsereg megtámadását is. Az osztrák–magyar vezérkari főnök mindemellett másodvonalbeli román erőkkel szeretne volna a Duna vonalát is biztosítani egy esetleges szerb betöréssel szemben. Ez persze a legoptimistább forgatókönyv volt. 1909-re ugyanis már azzal kellett számolnia, hogy a románok ellen várhatóan bevetendő orosz erők jócskán megszorodtak: a VII. és VIII. hadtest összesen négy hadosztálya mellett további négy tartalék- és egy lovashadosztály, ami

erősen lecsökkentette a románok offenzív fellépésének sikerébe vetett bizalmat. Mindenesetre figyelemre méltó, hogy Olaszországtól eltérően, amelytől maximum semlegességre számított, Romániát ekkor is aktív szövetségesként vette figyelembe.

Conrad persze azzal is tisztában volt, hogy az általa várt román közreműködésnek a sikere nem csupán a szemben álló erők arányától fog adott esetben függeni. Amikor – átmeneti menesztését követően mint a hadsereg főfelügyelője – 1912 novemberének végén hivatalos úton Romániában járt, és többek között Maiorescu miniszterelnökkel is tárgyalt, beszélgetőpartnere kihangsúlyozta, hogy egy Monarchia elleni támadás esetén Románia hűen teljesíteni fogja szövetségi kötelezettségeit, Conrad kihallani vélte a sorok közül, hogy mindez természetesen nem vonatkozna egy olyan háborúra, amelyben Ausztria-Magyarország a támadó fél. Nem tudjuk, vajon az osztrák–magyar vezérkari főnök ismerete-e a Romániával 1883-ban kötött szerződés szövegét. Talán igen, bár például a Hármasszövetség tartalmát a Ballhausplatz mindenkori urai sohasem köztötték a vezérkari főnök orrára.⁸ Mindenesetre annyit bizonyosan tudott, hogy az kifejezetten védelmi jellegű, vagyis Maiorescu aligha véletlenül hangsúlyozta a Monarchia elleni támadást. Conrad attól tartott, hogy adott esetben Románia majd így talál kibúvót a maga számára a *casus foederis* elismerése alól. A probléma kétségkívül valós volt, hiszen az offenzíva kultusza a kor szinte valamennyi jelentős katonai vezetőjét magával ragadta.⁹ Conrad felvonulási terve Oroszország ellen a támadólagos védelmet tűzte ki célul, azaz a lassabban mozgósítható orosz haderő gyorsabb megtámadásából igyekezett tőkét kovácsolni. De hasonlóképpen minél gyorsabb offenzívára törekedett a német, a francia vagy az orosz felvonulási terv is. Csakhogy az efféle kezdeti offenzív katonai fellépést nehezen lehetett összeegyeztetni a politikusok által kötött, hangsúlyozottan *védelmi* jellegű egyezmények betűivel. Conradnak e tekintetben még legfőbb szövetségesével, Németországgal is meggyűlt a baja, mivel Berlin egy időben szándékosan lebegtette azt a kérdést, érvényes-e a kettősszövetségből fakadó segítségnyújtási kötelezettség, ha a szerződésben anticipált, Oroszország elleni háború adott esetben a Monarchia támadásával kezdődik Oroszország balkáni szövetségese, Szerbia ellen. Mint tudjuk, 1914 nyarán Románia valóban arra való hivatkozással nyilvánította magát semlegesnek, hogy a Monarchia kezdte a háborút, ennélfogva a *casus foederis* nem áll fenn.

Románia megítélése a bukaresti béke után

■ Az első Balkán-háború kitörése 1912 őszén, illetve az annak következtében bekövetkezett változások jelentősen rontották a dualista birodalom pozícióit a Balkán-félszigeten. A győztes Balkán Szövetség államainak – mindenekelőtt Szerbiának – a megerősödése Conrad számára rövid távon határozottan megnövelte Románia mint szövetséges megtartásának fontosságát. Az időközben már 20 hadosztályra növelt román haderő esetleges kiesése önmagában is nagy veszteség lett volna, nem beszélve arról, milyen következményekkel kellett volna számolni, ha ez a kontingens az ellenséges tábort erősíti. Conrad tisztában volt vele, hogy utóbbi esetben a Monarchia egész Oroszország elleni felvonulása súlyos veszélybe kerülne. Ezért igyekezett nyomást gyakorolni Romániára, amihez hathatós segítséget kapott az uralkodójától, Ferenc Józseftől is. Fentebb már említett bukaresti látogatása során Conradnak sikerült elérnie, hogy az osztrák–magyar–román katonai együttműködésre vonatkozó megállapodást írás-

ban is rögzítsék, ám a vezérkari főnök továbbra sem lehetett nyugodt. A román kötelezettségvállalás teljesítésének gyakorlatilag egyedüli romániai garanciája az agg Károly király volt, és ez egyáltalán nem tűnt igazán erős biztosítéknak. Ezzel együtt a Romániát a Hármasszövetséghez fűző szerződés megújításra került 1913 elején. Ennek ellenére egyre szaporodtak az aggodalomra okot adó jelek. Április 2-án például a bukaresti osztrák–magyar nagykövet, Czernin gróf azt jelentette, hogy értesülései szerint egy osztrák–magyar–orosz háború esetén Románia kívárna, hogy a várható győzteshez csatlakozva „milliós hadseregével” maga adhassa meg a legyőzötnök a kegyelemdőfést. Jutalma a győztestől függően vagy Bessarabia vagy Erdély lenne.¹⁰ Három héttel később pedig arról számolt be a diplomata, hogy bár Károly király sohasem támadná meg a Monarchiát, egyáltalán nem tudni, mi lesz az ő halála után. Mindeközben az osztrák–magyar diplomácia azon fáradozott, hogy szövetségesként megnyerje Bulgáriát, ami stratégiai szempontból jó választásnak tűnt, hiszen a bolgárok alkalmasnak látszottak arra, hogy mind Szerbiát, mind Romániát sakkban tartsák, mivel Szófiának mindkét említett országgal szemben komoly konfliktusai voltak főleg Macedónia, illetve Dobrudza ügyében. Bulgária favorizálása azonban szembeállította a Monarchiát német szövetségeseivel, minthogy az utóbbi egyértelműen Romániát támogatta, és ugyanezt várta volna el a dualista birodalomtól is. Berlinben attól tartottak, hogy Bulgária közeledése a Hármasszövetséghez szükségképpen Oroszország karjaiba taszítja Romániát, amit túlságosan nagy árnak tartottak a számukra megbízhatatlannak tartott Bulgáriáért. Mindenesetre az osztrák–magyar diplomácia a következő hónapokban megkísérelte a lehetetlent: igyekezett elsimítani az ellentéteket Románia és Bulgária között azzal a céllal, hogy mindkettőt szövetségesként vehesse számításba, méghozzá lehetőleg úgy, hogy mind-ezen erőfeszítések eredményeként közben egyiket se veszítse el. Ez a „tojástánc” persze eleve kudarcra volt ítélve.

A második Balkán-háború még csak tovább növelte a Monarchia gondjait, mivel az általa favorizált Bulgária jelentősen meggyengült, ráadásul hiába várt segítséget Béctől, aminek szintén következményei lettek. Románia ellenben győztesként és nem csupán területben, de önbizalomban is gyarapodva került ki a konfliktusból, ami természetesen jelentősen javította a pozícióit Ausztria–Magyarországgal szemben. Ráadásul nemcsak Bulgária, de Románia is csalódott a Monarchia elvárt támogatásában, ami persze érthető, hisz mind Szófiában, mind Bukarestben azt várták, hogy Bécs az ő érdekeik érvényesítését támogassa, és ez nyilván lehetetlen volt, lévén ezen érdekek diametrálisan ellentétesek pl. Dobrudza kérdésében.

A bukaresti békét követően Conrad is kénytelen volt belátni, hogy a Hármasszövetség gyakorlatilag nem csupán elveszítette Romániát mint szövetségest, de legfőbb ideje potenciális ellenfélként számolni a balkáni állammal. Ebből levonva a megfelelő következtetést, 1913 novemberében egy beszélgetésben az uralkodó előtt már a Románia elleni aktív hírszerzés bevezetéséről beszélt. Nem tudni, szóba került-e ekkor a XII. hadtest Erdélyben hagyásának gondolata, mindenesetre ebből az időből (decemberből) származik az első, az osztrák–magyar vezérkarban készült tervezet azokról a Romániával szembeni intézkedésekről, amelyekre akár R (azaz Oroszország elleni), akár B (Szerbia elleni) háború esetén kerülne sor.¹¹ Ezek szerint mindkét esetben szükséges Erdélyben megfelelő biztosító csapatok jelenléte (három népfelkelő és egy menetdandár, valamint két honvéd menetzred), ezek biztosítják a XII. hadtest mozgósításának, illetve el-

szállításának zavartalanságát, továbbá egy esetleges román támadás esetén lassítják az ellenséges előrenyomulást, és biztosítják az Oroszország, illetve Szerbia elleni frontok szárnyait Máramarossziget–Dés, illetve Temesvár–Arad között.

Míg a fenti szituáció bekövetkeztének a valószínűsége alighanem már abban az időben jelentősnek volt mondható, különös, hogy midőn Conrad 1913. december 11-én a vezérkar hadműveleti osztályának egy Szerbia és Románia elleni egyidejűleg folyó háború esetére kidolgozandó felvonulás megtervezésére adott megbízatást¹² (ezt tekinthetjük az első, osztrák–magyar–román háborúra vonatkozó haditervnek), Oroszország semlegességét feltételeztette az elaborátum elkészítőivel. Ebben a Monarchiára nézve kétségtől kedvező helyzetben Conrad Galíciába, az orosz határ biztosítására mindössze két hadtestet (a X. és a XI.) szánt, míg nyolc hadtest (II., III., VIII., IX., XIII., XIV., XV., XVI.) Szerbia, hat pedig (I., IV. V., VI., VII., XII.) Románia ellen vonulna fel. Feltűnő, hogy a Monarchia vezérkari főnöke a viszonylag jelentősnek mondható erőösszpontosítás ellenére – Beck eredeti receptjéhez hasonló módon – nem kívánta a határoknál megállítani a betörő román csapatokat, hanem inkább beengedte őket az ország belsejébe, majd a mozgósítás teljes befejezése után ellentámadással szándékozott azokat kiszorítani a Kárpátokon túlra. A behatolók feltartóztatására a kialakuló szituációtól függően három védelmi vonalat látott szükségesnek előkészíteni. Az elsőt Nagyszeben, Brassó és Görgény között, a másodikat Gyulafehérvár, Székelyudvarhely, Szászrégen és a Kis-Küküllő vonalában, míg a harmadikat a Maros Szászrégen és Nagyenyed közötti szakasza mentén. Később már úgy pontosította elképzelését, hogy az ellentámadáshoz való erőösszpontosításra az említett három vonal közül a legutolsó, azaz a Marosra támaszkodó lesz a legalkalmasabb, mivel a románok a többi vonalhoz várhatóan előbb érnének, mint a saját csapatok. Arra továbbra sem látott módot, hogy a betörési pontokat mindenütt hatáerődítésekkel zárják el, erre csak a legfontosabb hágóknál lehet gondolni az ellenséges előrenyomulás lassításának céljával.

A Romániával szemben megváltozott viszony készíthette Conradot arra is, hogy 1913 decemberében felvesse egy tartalékhadsereg felállításának tervét.¹³ Mivel az osztrák–magyar haderő létszáma egyáltalán nem felelt meg azoknak a nagyratörő terveknek, melyek megvalósítására a politikai vezetés a legnagyobb mértékben számított a hadsereg közreműködésére, a vezérkari főnök a német példához hasonló megoldással próbálkozott, amiből azonban már a háború kitöréséig semmi sem valósulhatott meg.

Ezzel szemben a határerődítések ügye 1914 tavaszán előremozdulni látszott, amikor vezérkari tiszteket küldtek ki a terep szemrevételezése céljából a Tölgyesi-, illetve a Gyimesi-szoroshoz, Háromszékbe és a Brassói medencébe, valamint a Vöröstorony-, a Szurduk- és a Vulkán-szorosokhoz, végül pedig az Ada Kaleh szigete körüli magaslatokhoz.

Különös módon a még decemberben adott megbízásnak a Románia elleni felvonulás kidolgozására a vezérkar hadműveleti osztálya csak 1914 márciusára tudott eleget tenni (pedig a határidő december 20. volt!). A késedelem oka kétségtől az osztály munkatársainak leterheltsége volt, mivel javában dolgoztak az R illetve a B háború terveinek aktualizálásán. Az elkészült tervet, melyet Purtscher vezérkari őrnagy jegyzett,¹⁴ mindösszesen 20 osztrák–magyar hadosztályt szánt a románok ellen. Mivel az ellenség felvonulása a 12. és 15. mozgósítási nap között volt várható, és mivel a saját csapatokat ennél lényegesen lassabban lehetett mobilizálni, Purtscher is a Maros vonalában történő felvonulást tar-

totta célszerűnek. méghozzá úgy, hogy a déli szárny Szászsebes és Gyulafehérvár között vonulhatna kiépített állásokba, az északi pedig Marosvásárhely körzetében. Rajtaütéstől nem kellene tartani, tekintettel a Maros-vonal viszonylagos távolságára a határtól, így lehetőség nyílna a mozgósítás nyugodt befejezésére. ha a románok lassabban mozdulnának, megnyílna a lehetőség a frontvonal előbbre helyezésére. Annak érdekében, hogy a határhoz legközelebb (főleg Brassó és Nagyszében körzetében) mozgósítandó alakulatok biztonságosan befejezhessék a mobilizálást, gondoskodni kell a határok lezárásáról, amihez népfőlkelő, illetve csendőregységeket lehetne felhasználni.

Az osztrák–magyar főerők elhelyezkedését Purtscher a következőképpen képzelte el. A centrumban a XII. hadtest három hadosztálya a Kis-Küküllő torkolata és Marosludas között vonulna fel. A déli szárnyat az V. hadtest zöme képezné Gyulafehérvár körül, miközben egy dandárral biztosítaná Hátszeget, hogy megakadályozza a románokat a Sztrigy völgyén keresztüli behatolásban. Az északi csoportot Purtscher Szászrégen és Marosvásárhely között képzelte el, ahonnan mind egy Bukovina felőli betörést megakadályozhatott, mind csatlakozhatott a centrum csapataihoz. A fennmaradó három hadtest helyét a tervezet elkészítője nem határozta meg: a szállítási kapacitások függvényében egy-egy juttat volna közülük az északi és a déli csoporthoz, illetve a centrumba.

Mint emlékszünk rá, a fenti tervezet még abból a valószínűtlen feltevésből indult ki, hogy Oroszország kimarad a konfliktusból. Ideje volt azonban, hogy a jóval realistább forgatókönyvre is felkészüljenek a vezérkarnál. Ez pedig alapvetően megváltoztatta az Erdélyben bevethető csapatok számát. Március közepén Purtscher – akit időközben megbíztak a Románia elleni felvonulás munkálatainak irányításával – a várható orosz háború (R háború) felvonulási tervéhez illeszkedő elképzelésként javasolta egy olyan minimális csoport kijelölését, amely mindenképpen Románia ellen lenne alkalmazandó.¹⁵ Rámutatott, hogy az éppen aktuális felvonulási terv szerint csupán két népfelkelő és egy menetdandár maradna Erdélyben. Ilyen feltételek mellett – állította Purtscher – a románok a mozgósítás 5. hetében Kassánál, illetve a Tiszánál fognak állni. Kell tehát a minimális csoport, amely mindebben a románokat megakadályozza. Ehhez a megfelelő csapatokat az alezredes az Oroszország ellen még be nem vetett és természetesen megfelelő tűzéréssel ellátott népfelkelő, Landsturm-, illetve menetformációkból biztosítaná. A minimális csoport persze hatékony ellenállásra mindenképpen kevés volna, de Purtscher abban bízott, hogy az oroszok elleni várt gyors (!) győzelem után felszabaduló csapaterősítések időben érkeznek majd az erdélyi frontra.

1914 tavaszán még egy tervezet született ugyanebben a témában.¹⁶ Ennek szerzője a hadműveleti osztály R (Russland) csoportját vezető Christophori alezredes Purtschertől eltérő módon egy R (azaz Oroszország) elleni háború esetén nem csupán Románia, de Szerbia ellen is fontosnak tartotta egy minimális erőcsoport létrehozását. Erdély átmeneti védelmét azonban ő is hasonló módon képzelte el, mint Purtscher.

Mindenesetre tényként állapítható meg, hogy az I. világháború kitöréséig egy R, illetve B háborúval egyidejűleg végrehajtandó Románia elleni felvonulás terveinek kidolgozása nem fejeződött be. A Purtscher, illetve Christophori által elkészített tervezetekből azonban világosan látszik, miben gondolkodtak az osztrák–magyar vezérkar berkeiben: bármelyik említett háborús szcenárió esetén létre kell hozni egy olyan – önmagában nem nagy erőt képviselő – csoporto-

sítást, amely az erdélyi hadtest mozgósításának és elszállításának biztosítása mellett legalább a Galíciában, illetve Szerbiában harcoló saját csapatok szárnyvédelmét képes ellátni. 1916-ban, amikor a román háború valósággá lett, lényegében ugyanezzel próbálkozott az osztrák–magyar hadvezetés. Erdély védtelensége tehát a román betöréskor nem a hadvezetés aktuális hanyagságának, hanem évtizedek óta megoldatlan problémáknak volt a következménye. Ki tudja, ha a vezérkari főnök nem olasz-, hanem románfóbiás lett volna, ha nem Itália, hanem Románia ellen sürgetett volna tucatszámra preventív háborút, akkor nem Dél-Tirolban, hanem Erdélyben épültek volna erődök. És akkor Románia talán nem is gondolt volna a támadásra.

Bár az „Ipotéza Z”¹⁷ látványos kudarcát követően Románia területének túlnyomó része a központi hatalmak katonai megszállása alá került, ám a megvert és demoralizálódott román hadsereget az antant jelentős segítségével 1917 tavaszán újjászervezték.¹⁸ Az osztrák–magyar hadvezetés számára pedig többé már nem nyílt lehetőség arra, hogy Erdély krónikus védtelenségét tartósan elhárítsa.

■ JEGYZETEK

1. Természetesen csak nemzetközi jogi értelemben.
2. Peter Broucek: *Eine Aufmarschkalkül Österreich-Ungarns für den Kriegsfall D(Deutschland) aus dem Jahre 1907*. In: Jónás Pál – Peter Pastor – Tóth Pál Péter (szerk.): *Király Béla emlékkönyv: háború és társadalom*. Bp., 1992. 91–101.
3. Friedrich von Beck-Rzikowsky gróf (Freiburg, 1830. március 21. – Bécs, 1920. február 9.)
4. Franz Conrad von Hötzendorf gróf (Penzing bei Wien, 1852. november 11. – Bad Mergentheim, 1925. augusztus 25.)
5. Edmund Glaise von Horstenau: *Franz Josefs Weggefährte. Das Leben des Generalstabschefs Grafen Beck*. Amalthea Verlag, Zürich-Leipzig-Wien, 1930. 283.
6. Scott W. Lackey: *The Rebirth of the Habsburg Army*. Greenwood Press, Westport, Connecticut – London, 1995. 123.
7. Alfred Franzis Pribram: *The Secret Treaties of Austria-Hungary*. Harvard University Press, Cambridge, 1920. 78–89.
8. Feldmarschall Conrad: *Aus meiner Dienstzeit 1906-1918*. I. Rikola Verlag, Wien-Berlin-Leipzig-München, 1921. 43.
9. Stephen van Evera: *The Cult of the Offensive and the Origins of the First World War*. International Security Vol. 9, No. 1 (Summer, 1984) 58–10
10. Graydon A. Tunstall: *Planning for War against Russia and Serbia*. Columbia U. P., New York, 1993. 124.
11. Diether Degreif: *Operative Planungen des k.u.k. Generalstabes für einen Krieg in der Zeit vor 1914*. Wiku Verlag, Wiesbaden, 1985. 225.
12. Uo. 226.
13. Feldmarschall Conrad: *Aus meiner Dienstzeit 1906-1918*. III. Rikola Verlag, Wien-Leipzig-München, 1922. 537.
14. Degreif 229.
15. Uo. 231.
16. Degreif 233.
17. Glenn E. Torrey: *Romania's Entry in to the First World War: The Problem of Strategy*. The Emporia State Research Studies 1978. 4. 8.
18. Glenn E. Torrey: *The Redemption of an Army: The Romanian Campaign of 1917*. War&Society 1994. 2. 25.